

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och till lag

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och till lag (RP 147/2024 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för utlåtande till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Tuuli Oikarinen, arbets- och näringsministeriet
- ledande expert Outi Vilén, arbets- och näringsministeriet
- lagstiftningsråd Maija Neva, miljöministeriet
- miljöråd Jan Ekebom, miljöministeriet
- specialforskare Riku Varjopuro, Finlands miljöcentral
- specialforskare Antti Lappalainen, Naturresursinstitutet
- tf. direktör för vindkraftsverksamheten Markku Tuominen, Forststyrelsen
- paneldeltagare Lassi Ahlvi, Finlands klimatpanel
- professor Kari Hyytiäinen, Finlands Naturpanel
- expert Annina Alasaari, Finsk Energiindustri rf
- miljöchef Antti Heikkinen, Finlands naturskyddsförbund rf
- intressechef Veera Villikari, Finlands förnybara rf.

Inget utlåtande av

- Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland
- Egentliga Finlands närings-, trafik- och miljöcentrals fiskehushållningstjänster
- Egentliga Finlands närings-, trafik- och miljöcentrals ansvarsområde Miljö- och naturresurser
- Kvarkenrådet
- Satakuntaförbundet
- Finlands Yrkesfiskarförbund FYFF rf
- Finlands Kommunförbund
- BirdLife Finland rf
- Suomen Hyötytuuli Oy.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Syftet med propositionen är att främja havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen, förtydliga bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och säkerställa att rättigheter att utnyttja havsbaserad vindkraft beviljas på ett jämlikt, transparent och förutsägbart sätt. Avsikten är att säkerställa att det för de olika områdena utses aktörer som har förutsättningar att slutföra ett havsbaserat vindkraftsprojekt. Ett syfte är också att bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft inom Finlands territorialvatten respektive den ekonomiska zonen inte ska avvika från varandra, om det inte finns något motiverat skäl till detta. Miljöutskottet välkomnar propositionen och anser att den är viktig för att skapa en stabil investeringsmiljö som främjar utvecklingen av havsbaserad vindkraft och därmed en ren tillväxt. Utskottet har behandlat propositionen i enlighet med sitt behörighetsområde och vill att ekonomiutskottet uppmärksammar särskilt följande synpunkter.

Tillämpningen av miljölagstiftningen i den ekonomiska zonen

Eftersom den ekonomiska zonen inte hör till statens territorium är den nationella lagstiftningen inte automatiskt tillämplig där. Enligt lagen om Finlands ekonomiska zon tillämpas miljöskyddslagstiftningen till väsentliga delar också i den ekonomiska zonen. Det finns inget planläggningssystem för den ekonomiska zonen, och något kommunalt bygglov behövs inte, eftersom markanvändnings- och bygglagen endast tillämpas på områden som omfattas av bestämmelserna om havsplanering i 8 a kap.¹

Det finns brister i miljöregleringen i fråga om tekniska krav och säkerhet vid byggande samt i fråga om nedmontering av vindkraftverk. Det har dock inte ansetts nödvändigt att i propositionen ta in förslag på dessa områden, eftersom havsbaserad vindkraft enligt uppskattningarna kommer att byggas först sent på 2030-talet. Utskottet anser det vara viktigt att de förfaranden som säkerställer nedmontering av havsbaserad vindkraft bereds, och att bestämmelser om exempelvis skyldigheter som gäller säkerheter vid behov utfärdas i god tid. Det är ännu inte ekonomiskt lönsamt att bygga havsbaserad vindkraft i Finland, men situationen förändras sannolikt i takt med att tekniken för havsbaserad vindkraft utvecklas. Utskottet anser det vara viktigt att målet² enligt åtgärdsförslag nr 6 i åtgärdsplanen för att främja den havsbaserade vindkraften är att fastställa kraven i fråga om nedmontering av kraftverk och restaurering av området samt att bereda den lagstiftning som behövs. Vid planeringen av eventuella skyldigheter som gäller säkerheter och fonder ska man beakta storleksklassen på kostnaderna för avvecklingen av havsbaserade vindkraftverk samt vilka konsekvenser dessa skyldigheter har för projektens lönsamhet och eftersträva samma system både i den ekonomiska zonen och i territorialvattnen.

1 Enligt 3 § i lagen om Finlands ekonomiska zon tillämpas i den ekonomiska zonen lagen om förfarandet vid miljökonsekvensbedömning (252/2017), miljöskyddslagen (527/2014), lagen om vattenvårds- och havsvårdsförvaltningen (1299/2004), vattenlagen (587/2011), 8 a kap. om havsplanering i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) och lagen om avskiljning och lagring av koldioxid (416/2012) samt de bestämmelser som utfärdats med stöd av dem. Också avfallslagen och bestämmelserna om fiske och naturvård blir tillämpliga.

2 Åtgärdsplan för att främja den havsbaserade vindkraften; Arbets- och näringsministeriets publikationer/Energi/2024:31.

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

Det råder också i fråga om mycket väsentliga bestämmelser fortfarande oklarhet om hur lagstiftningen ska tillämpas i den ekonomiska zonen. Rättsläget i fråga om till exempel tillämpningen av fastighetsskatt i den ekonomiska zonen är för närvarande oklart och kräver ytterligare utredningar. I samband med fastighetsskattereformen är avsikten att från ingången av 2026 lindra beskattningen av havsbaserade vindkraftverk. Det planeras ske genom att den andel av byggnadskostnaderna som ligger till grund för beräkningen av deras beskattningsvärde sänks till hälften av landbaserade vindkraftverks motsvarande kostnadsandel. I fråga om den ekonomiska zonen är utredningen ännu inte klar, men målet är att också anordningar och konstruktioner i den ekonomiska zonen ska omfattas av fastighetsbeskattningen samt att föreskriva om skattesatsen och fördelningen av skatteintäkterna. Utskottet betonar att de höga byggkostnaderna i den ekonomiska zonen måste beaktas så att fastighetsskatten inte blir oskäligt stor och omöjliggör investeringar.

Enligt 6 § i lagen om Finlands ekonomiska zon kan statsrådet efter ansökan lämna samtycke till utnyttjande av naturtillgångar på havsbotten och i dess underlag i den ekonomiska zonen liksom också till forskning som åsyftar detta och till att i den ekonomiska zonen idkas annan verksamhet som avser ekonomiskt utnyttjande av zonen (utnyttjanderätt). Regleringen har delvis ansetts vara bristfällig med tanke på projekt för havsbaserad vindkraft särskilt därför att lagen om Finlands ekonomiska zon inte beaktar situationer där flera aktörer är intresserade av samma område. Den ekonomiska zonen kan inte arrenderas ut, eftersom ingen äger den och det inte finns något fastighetssystem. Inom territorialvattnen baserar sig ensamrätten till havsbaserad vindkraft på koncessioner som beviljas av Forststyrelsen. Syftet med propositionen är att det nämnda förfarandet med samtycke ska ersättas av en ny konkurrensutsättningsmodell. Vinnaren av konkurrensutsättningen ska få ensamrätt att hos statsrådet ansöka om rätt att utnyttja det konkurrensutsatta området för ett havsbaserat vindkraftsprojekt. Den som vinner konkurrensutsättningen får alltså till exempel den rätt till de områden som projektet kräver och som ett tillstånd enligt vattenlagen förutsätter, men med tanke på miljön förblir förutsättningarna för beviljande av tillstånd enligt vattenlagen oförändrade.

Statsrådet leder valet av projektområden

Enligt propositionen ska de områden som är föremål för konkurrensutsättningen väljas av statsrådet med beaktande av samhällets helhetsintresse, bland annat olika former av utnyttjande av havet och möjligheterna att överföra producerad energi. Vid konkurrensutsättningen utser Energimyndigheten det vinnande anbudet på basis av både det pris som erbjuds och vissa kvalitativa faktorer. Mer exakta bestämmelser om de kvalitativa faktorer som beaktas samt om prioriteringen av pris jämte kvalitativa faktorer utfärdas senare genom förordning av statsrådet.

Utskottet understöder att statsrådet har en väsentlig roll vid valet av områden som ska konkurrensutsättas. Statsrådets roll, inklusive dess bedömning av samhällets helhetsintresse, förbättrar möjligheterna att beakta miljöfrågorna på ett övergripande sätt jämfört med att området väljs av projektutvecklaren. Utskottet understöder den statsrådsledda modellen och anser att den främjar en ansvarsfull och hållbar utveckling av havsbaserad vindkraft. Till denna del är det framför allt fråga om placeringen av projekt, medan bestämmelser om projektens miljökonsekvenser meddelas på normalt sätt i andra tillstånd, särskilt i vattentillståndet.

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

Genom propositionen strävar man efter att styra placeringen av havsbaserade vindkraftsprojekt till områden som är optimala med tanke på samhällets helhetsintresse. Med detta avses bland annat att projekten placeras på de områden som lämpar sig bäst för utbyggnad av havsbaserad vindkraft, är lämpliga med tanke på elsystemet och samtidigt medför så små olägenheter som möjligt för miljön, trafiken, fisket och det övriga utnyttjandet av havet. Denna infallsvinkel tillåter exempelvis att Naturaområdena beaktas vid valet av områden.

Enligt 2 § i lagförslaget kan statsrådet fatta beslut om att anvisa ett område inom Finlands ekonomiska zon för användning som anknyter till utnyttjande av vindenergi. Statsrådet kan avgöra om det samtidigt beslutar om ett eller flera områden för havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och om det samtidigt beslutar också om tidsplanen för konkurrensutsättningen av dessa. Det är till exempel möjligt att fatta ett beslut där flera områden anges som områden för havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen, men där det till en början fattas beslut om konkurrensutsättning av endast ett område. Beslutet kan också innehålla villkor som gäller utnyttjandet av området. Statsrådet har enligt förslaget prövningsrätt vid valet av område, men rätten begränsas av hänsynen till samhällets helhetsintresse. Det innebär hänsyn till den övriga användningen av havet, framför allt trafiken och fisket, samt miljöfaktorer. I propositionsmotiven konstateras det att för att utreda de områden som är mest gynnsamma med tanke på samhällets helhetsintresse kan arbets- och näringsministeriet till exempel begära utlåtanden av olika aktörer som har information om faktorer som hänför sig till områdesvalet och vars verksamhet påverkas av områdesvalet. Utlåtanden ska enligt motiven begäras åtminstone av Försvarmakten, Forststyrelsen som förvaltar territorialvattnen, relevanta ministerier när det gäller användningen av havsområden, såsom jord- och skogsbruksministeriet, relevanta myndigheter i fråga om sjöfart och projektets närmiljöer. Utskottet understryker att miljöaspekterna ska beaktas tillräckligt, vilket förutsätter att utlåtande begärs inte bara av dem som nämns i propositionsmotiven utan också av miljömyndigheterna. Utskottet föreslår dessutom för ekonomiutskottet att det överväger att komplettera den föreslagna 2 § med en skyldighet att höra de behöriga myndigheterna.

Utskottet vill också lyfta fram förslag nr 2 i åtgärdsplanen för havsbaserad vindkraft. Enligt förslaget ska arbets- och näringsministeriet inrätta en permanent samordningsgrupp med uppgift att upprätthålla en lägesbild för havsbaserad vindkraft. Gruppen ska också bereda valet och tidsplanen för de områden som ska konkurrensutsättas både inom territorialvattnet och den ekonomiska zonen med beaktande av andra marina funktioner, sjöräddningen, gränsövervakningen, miljöaspekterna, nätanslutningsmöjligheterna och marknadsläget.

Utskottet anser i likhet med propositionen att det är viktigt att det för statsrådets beslut om val av område görs en miljöbedömning (SMB) enligt 8—11 § i lagen om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program (200/2005) som ett led i beredningen av beslutet. Vid valet av område är det möjligt att undvika områden där de oönskade konsekvenserna är stora. Konsekvenserna av havsbaserade vindkraftsprojekt beaktas också till exempel i vattentillståndet, där det är möjligt att utfärda tillståndsvillkor som minskar de oönskade konsekvenserna.

Havsplaneringen är viktig

Användningen av Finlands havsområden styrs av en havsplan som täcker territorialvattnet och den ekonomiska zonen. Havsplaneringen grundar sig på ett EU-direktiv och är en del av EU:s in-

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

tegrerade havspolitik. Enligt 67 a § i markanvändnings- och bygglagen är syftet med havsplaneringen att främja hållbar utveckling och tillväxt vad gäller ett havsområdes olika användningsområden, hållbar användning av havsområdets naturresurser och god status i den marina miljön. Vid havsplaneringen ska man granska behoven inom olika användningsområden och försöka samordna dessa behov. Användningsområden som ska granskas är i synnerhet sektorerna för energi, sjötransport, fiske och vattenbruk, turism, rekreation samt bevarande, skydd och förbättring av miljön och naturen. Vid havsplaneringen ska också försvarets behov beaktas.

Enligt propositionen har havsplaneringen inte heller i fortsättningen några rättsverkningar. Utskottet betonar dock vikten av havsplanering uttryckligen med tanke på samordningen av de olika formerna av användning av havsområdena och valet av havsbaserade vindkraftsområden i den ekonomiska zonen. Havsplanernas genomslagskraft grundar sig i stor utsträckning på samarbetet mellan olika myndigheter och även andra aktörer och på ett åtagande att beakta planerna i sin egen verksamhet. Detta har i det nuvarande geopolitiska läget stor betydelse också med tanke på den nationella säkerheten och försörjningsberedskapen. Genom havsplaneringen kan projekt för havsbaserad vindkraft styras bort från de känsligaste och ekologiskt mest betydande områdena och hänvisas till områden där naturolägenheterna är så små som möjligt. Områden med betydande naturvärden, såsom lekområden för strömming, kan också ha en direkt ekonomisk betydelse.

Utskottet betonar att man i fråga om vindkraftverk som byggs i den ekonomiska zonen redan i ett tidigt skede av planeringen bör säkerställa att projektet i dess helhet är hållbart, så att också det kabelnät som anknyter till dem och de energikablar som dras uppe på land orsakar så lite olägenhet som möjligt för miljön både i havs- och kustvattnen och i markområdena. Utskottet anser att åtgärdsförslag nr 8 i åtgärdsplanen för att främja den havsbaserade vindkraften är viktigt. Enligt förslaget utreds hur energin från de havsbaserade vindkraftverken kan överföras medan man samtidigt beaktar aspekter som anknyter till försörjningsberedskapen, elsystemets driftsäkerhet, säkerheten samt naturen och miljön och minimerar de skadliga konsekvenserna (infrastruktur installerad på havsbotten, historiska skyddade vrak, naturskyddsområden och nationalparker). Utskottet lyfter också fram att markägarens ställning ska beaktas.

Havsbaserade vindkraftsparker i den ekonomiska zonen kan vara till hinder för sjöfarten, positionsbestämnings- och radarsystem för fartyg, marina kommunikationsnät och radarövervakningen av sjötrafiken. Utskottet fäster ekonomiutskottets uppmärksamhet vid att olägenheterna för vintersjöfarten kan leda till skadliga miljökonsekvenser. En begränsning av sjöfartens fartområden i varierande issituationer kan leda till extra kostnader och ökade utsläpp om de bästa rutterna inte kan användas. Dessutom kan behovet av lotsning och isbrytning öka.

Miljökonsekvenserna och de kvalitativa kriterierna

Enligt propositionen är miljökonsekvenserna ett av de kvalitativa kriterierna vid konkurrensutsättningen. Vid konkurrensutsättningen kan man genom fastställandet av kvalitativa faktorer som ska beaktas och genom viktningen av dem påverka projektets miljökonsekvenser. Även ett utnyttjandetillstånd kan innehålla villkor som gäller miljön. I huvudsak ingår dock bestämmelser om projektens miljökonsekvenser på normalt vis i de andra tillstånden, t.ex. i vattentillståndet. Utskottet lyfter fram åtgärdsförslag nr 5 i åtgärdsplanen för främjande av havsbaserad vindkraft, enligt vilket målet är att undersöka möjligheterna att göra vattentillståndsprocessen flexiblare i frå-

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

ga om havsbaserad vindkraft. För närvarande ska tekniken och platserna för kraftverken slås fast vid ansökan om vattentillstånd, vilket upplevs begränsa möjligheterna till senare ändringar alltför mycket och samtidigt som det höjer risken för projektutvecklaren. Å andra sidan är det viktigt att den som behandlar ett vattentillstånd har tillräckligt noggrann förståelse för projektet för att de omständigheter som ska granskas för tillståndet ska kunna bedömas på behörigt sätt. Enligt målet är det nödvändigt att granska i vilken mån och på vilka villkor det är möjligt att utveckla vattentillstandsprocessen så att den blir flexiblare i fråga om havsbaserad vindkraft.

Sammantaget anser utskottet det vara viktigt att de åtgärder som lindrar de skadliga miljökonsekvenserna av projekt för havsbaserad vindkraft för miljön och den marina naturen beaktas i tillräcklig utsträckning vid konkurrensutsättningen. Projektutvecklarna bör uppmuntras att välja lösningar som är goda och hållbara med tanke på miljön.

Bestämmelser om poängsättningen av kvalitativa faktorer och den erbjudna utnyttjandeavgiften, dvs. om urvalskriterier, utfärdas enligt förslaget genom förordning av statsrådet. Kriterierna som berör projektets miljökonsekvenser kan enligt propositionen gälla till exempel att projektet förbinder sig till sådana åtgärder för att förbättra miljöns tillstånd i projektet som lagstiftningen eller tillståndspraxisen inte förutsätter. Däremot kan miljökriterierna gälla till exempel möjligheterna att återvinna vindkraftverkens blad eller att gynna den biologiska mångfalden. Det är enligt utskottet viktigt att man även i fråga om de kvalitativa kriterierna vid konkurrensutsättningen kan beakta åtgärder som minskar miljökonsekvenserna och som överskrider den lagstadgade miniminivån. Det är en bra utgångspunkt att kriterierna kompletterar annan lagstiftning och tillståndsbeslut.

Miljökonsekvensbedömningar och bristfälliga uppgifter

Utskottet välkomnar propositionen, eftersom den bedöms öka sannolikheten för att havsbaserade vindkraftsprojekt genomförs i den ekonomiska zonen. Därmed skulle mängden förnybar energi öka. Havsbaserade vindkraftsprojekt är mycket stora elproduktionsenheter, de ligger i samma storleksklass som kärnkraftverk. Havsbaserade vindkraftsparker i den ekonomiska zonen är i princip projekt i gigawattklass, vars produktionsvolym har stor betydelse för den totala mängd el som produceras i Finland. Produktionen av havsbaserad vindkraft är utsläppsfri. Byggandet, transporterna och underhållet av kraftverken orsakar i förhållande till produktionsvolymen små klimatutsläpp. Överföringsledningar som dras på fastlandet har dock miljökonsekvenser både i havsområdet och på land. Havsbaserade vindkraftsprojekt har indirekta konsekvenser också för fastlandet, eftersom behovet av elöverföring kommer att öka i stamnätet i och med projekten. Anslutningspunkten i stamnätet för ett havsbaserat vindkraftsprojekt kan ligga tiotals kilometer från kusten, varvid anslutningsledningen delvis är belägen på fastlandet.

Risken för skadliga miljökonsekvenser vid byggande av havsbaserad vindkraft bedöms allmänt taget vara mindre i den ekonomiska zonen än om vindkraft byggs på territorialvatten. De viktiga vandringslederna för vandringsfisk, lekområdena för de flesta fiskarter och matplatserna för sjöfåglar som häckar vid kusten ligger i huvudsak närmare kusten än i den ekonomiska zonen. Vid en omfattande utbyggnad av vindkraften kan dock större konsekvenser uppstå om flera separata projekt ger kumulativa effekter. De kumulativa effekterna kan också uppstå genom vindkraft som byggs i både den ekonomiska zonen och territorialvattnet eller genom stora projekt i både Fin-

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

lands och Sveriges ekonomiska zoner. Med tanke på den havsbaserade vindkraftens miljökonsekvenser är det också viktigt att bedöma projektens kumulativa konsekvenser, men kunskapsunderlaget är fortfarande svagt. I Bottniska viken planeras ett stort antal havsbaserade vindkraftsprojekt på både Finlands och Sveriges sida.

Utskottet anser att den del av propositionen som gäller bedömning av miljökonsekvenserna är grundlig. Utöver olika konsekvenser har man också lyft fram den grundläggande utgångspunkten att det endast finns begränsad tillgång till forskningsrön om den havsbaserade vindkraftens miljökonsekvenser och att internationell forskning i många stycken inte kan tillämpas direkt på grund av att förhållandena är olika. Det finns mycket som behöver utredas i fråga om de sammantagna konsekvenserna för de havsbaserade vindkraftsprojekten i Bottniska viken. Utskottet anser det viktigt både allmänt och för verksamhetsutövarna att man som grund för beslutsfattandet systematiskt strävar efter att på förhand inhämta behövliga forskningsrön om den ekonomiska zonen. På grund av byggkostnaderna är det klart att havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen inte kommer att byggas under de närmaste åren och att det därför finns tid att inhämta information. Utskottet anser att åtgärdsförslag 14 i åtgärdsplanen för främjande av havsbaserad vindkraft är viktigt. Förslaget gäller planering och genomförande av projektet Velmus tredje fas (2026–2035), som syftar till att säkerställa inventeringen av marina undervattensnaturen i den ekonomiska zonen och i de djupare delar av territorialvattnen som ännu inte har inventerats.

Miljökonsekvenserna kan variera mycket. Enligt färsk forskning kan havsbaserad vindkraftspark avsevärt försämra vindförhållandena i havsområdet på flera kilometers och rentav tiotals kilometers avstånd och på så sätt påverka vattenflöde och vattenblandning, vilket i sin tur påverkar bland annat syreförhållandena i vattenpelaren.

Det finns få uppgifter om hur havsbaserad vindkraft påverkar fåglarnas flyttvägar. Största delen av fåglarnas flyttning sker nära kusten längs skärgårdszonerna och grunda havsområden, men även områden på det öppna havet kan vara betydelsefulla som mat- och rastplatser under flyttningen till den del området till sitt djup är lämpligt.

Av havsdäggdjuren förekommer i den ekonomiska zonen gråsäl, östersjövikare och tumlare. Det har gjorts undersökningar om havsbaserade vindkraftsparkers inverkan på havsdäggdjur i södra Östersjön. Enligt observationerna anpassar de sig till vindkraftverkens konstruktioner, men störs å andra sidan av byggnadsarbetet och den ökade mänskliga verksamheten.

Den ekonomiska zonen är i genomsnitt ett djupare havsområde än territorialvattnet och i djupa havsområden är mångfalden i genomsnitt mindre än i de grundare områdena i territorialvattnet. Havsbaserad vindkraft kan dock ha konsekvenser för fiskbeståndet och undervattensnaturen under flera faser av projektets livscykel. De eventuella konsekvenserna för fiskbeståndet återspeglas också i fiskets verksamhetsförutsättningar och kan således försämra möjligheterna att idka näring eller lönsamheten jämfört med nuläget. Statsrådets starkare roll vid valet av områden bedöms göra det möjligt att bättre än för närvarande samordna den havsrelaterade verksamheten och minska den havsbaserade vindkraftens konsekvenser för fisket.

Havsbaserade vindkraftsprojekt kan ha konsekvenser för vandringsfisk. Projekten kan påverka vandringsfiskarnas rutter, om de går runt projektområdena. Utskottet anser att åtgärdsförslag 13 i

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

åtgärdsplanen för främjande av havsbaserad vindkraft är viktigt. Enligt förslaget ska studier inledas om havsvindens konsekvenser för vandringsfisk, havsdäggdjur, flyttfåglar och fladdermöss. Det behövs mer omfattande forskningsrön om den havsbaserade vindkraftens konsekvenser för vandringsfisk, havsdäggdjur, flyttfåglar och fladdermöss än vad som kan tas fram inom ramen för ett enskilt projekt för havsbaserad vindkraft. Avsikten är att på nationell eller internationell basis starta ett eller flera projekt för att undersöka den havsbaserade vindkraftens konsekvenser för de ovannämnda. På grund av konsekvensernas omfattning strävar man efter att genomföra och finansiera studierna genom internationella forskningsprojekt i samarbete med andra Östersjöländer för att utreda de gränsöverskridande sammantagna konsekvenserna av havsbaserad vindkraft.

Det kommersiella fisket i den ekonomiska zonen utgörs enbart av trålfiske. För trålfartyg är Bottenhavet det viktigaste fångstområdet för strömming. I områden med havsbaserad vindkraft finns det inte nödvändigtvis tillräckligt med utrymme för strömmingsfiske med stora trålar, och dessutom ökar risken att trålen kommer i kontakt med vindkraftsparkernas kablar. Trålarna i Bottenviken är betydligt mindre, men även där anses risken för att träffa kablarna vara stor. De havsbaserade vindkraftsparkerna ligger nära havsbankar eller grunda områden, som uttryckligen är viktiga trålvatten. Förläggandet av kraftverken bedöms dock kunna lösas så att både havsbaserad vindkraftsproduktion och fiske kan bedrivas samtidigt genom att de viktigaste trålområdena reserveras för fiske och genom att freda lekområdena. Utskottet har gjorts uppmärksam på att också utan en utbyggnad av vindkraften kommer ett flertal omständigheter inom den närmaste framtiden att påverka trålfiskets lönsamhet och energiomställningen inom branschen samt trålningsområdena både i den ekonomiska zonen och i territorialvattnen. Det behövs därför mer information om de olika faktorernas konsekvenser. Om man trots målen inte lyckas samordna de marina verksamheterna, bör man i sista hand antingen kompensera för de olägenheter som fisket orsakar eller återställa värdefulla lekplatser och vandringsområden för fisk. Alternativt kan det bli fråga om såväl kompensation som återställning.

Utskottet anser att åtgärdsförslag nr 12 i åtgärdsplanen för främjande av havsbaserad vindkraft är viktigt. Enligt förslaget ska fiskerinäringens verksamhetsbetingelser tryggas. Syftet med havsplaneringen är att hitta potentiella havsbaserade vindkraftsområden där havsbaserad vindkraft orsakar fiskerinäringen minst olägenhet. Placeringen av havsbaserad vindkraft i de viktigaste fiskeområdena bör undvikas och kablarnas konsekvenser för fiskerinäringen bör beaktas. Avsikten är att söka metoder för att utveckla fiskerinäringen i en omvärld som förändras i och med byggandet av havsbaserad vindkraft, inklusive åtgärder av de aktörer som bygger havsbaserad vindkraft för att förbättra verksamhetsförutsättningarna för fisket. Fiskeområdena kan förändras eller helt försvinna till följd av den havsbaserade vindkraften.

Uppföljning

Enligt propositionen ska den havsbaserade vindkraftens miljökonsekvenser inte följas eller övervakas efter byggandet. Också den främjande säkerhet som ställts ska frigöras efter det att vindkraftsparken har tagits i drift. Havsbaserad vindkraft kan dock på lång sikt ha konsekvenser för havsströmmarna eller för växt- och djurpopulationer om vilka det ännu inte finns verifierad information, eftersom ingen havsbaserad vindkraftspark ännu har byggts eller beviljats tillstånd i Finlands ekonomiska zon. Hittills har det byggts endast en havsbaserad vindkraftspark med havsbotten som grund; i Vetenskär i Björneborg byggdes 2017 en havsbaserad vindkraftspark på ter-

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

itorialvattnet. Utskottet betonar att den havsbaserade vindkraftens inverkan på den marina naturen måste bevakas. Utskottet betonar också behovet av att bereda sig på att ordna uppföljning av den havsbaserade vindkraftens konsekvenser för den marina naturen. Om betydande naturkonsekvenser eller andra ännu oförutsedda olägenheter uppstår, måste det finnas beredskap att ändra lagstiftningen eller styrningen på lägre nivå än lag.

Miljökonsekvenserna av den havsbaserade vindkraft bör övervakas som omfattande helheter, varvid det är möjligt att kostnadseffektivt producera värdefull information om miljökonsekvenserna eller avsaknaden av dem. Planeringen av ett ändamålsenligt övervakningssystem bör inledas i god tid innan en storskalig utbyggnad av havsbaserad vindkraft inleds. På så sätt kan man försäkra sig om att systemet är effektivt. Med tanke på tillgången till och utnyttjandet av miljöinformation är det bra att det i lagförslaget ingår en skyldighet att tillställa ministeriet resultaten och forskningsmaterialet från forskning som bedrivits med stöd av utnyttjandetillståndet.

Utskottet fäster dessutom ekonomiutskottets uppmärksamhet vid att det sökande bolagets omsättning och andra ekonomiska nyckeltal kan vara problematiska som uteslutningskriterier, eftersom projekten för havsbaserad vindkraft typiskt utvecklas och genomförs av projektbolag som bildas uttryckligen för detta ändamål. Dessa kommer naturligtvis inte att ha vare sig referenser gällande genomförda projekt eller en tidigare omfattande affärsverksamhet när projektet inleds. Det är viktigt att säkerställa trovärdigheten hos dem som står bakom projektbolaget samt deras ekonomiska och kunskapsmässiga resurser för att främja projektet, samtidigt som man inom vissa gränser tillåter ändringar i projektbolagets ägarunderlag. Det har i Finland genomförts också stora energiinvesteringar enligt den så kallade Mankalaprincipen. Omsättningen, balansräkningens storlek och andra motsvarande nyckeltal för ett Mankalabolag beskriver inte nödvändigtvis bolagets storlek, investeringsförmåga eller möjlighet att få finansiering, så i preliminära kriterierna bör man i stället för enbart bolagets omsättning beakta den sammanlagda omsättningen och balansräkningarna för ägarna till Mankalabolaget.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottet föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande MiUU 18/2024 rd

Helsingfors 14.11.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Krista Mikkonen gröna
medlem Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Marko Asell sd
medlem Noora Fagerström saml
medlem Petri Huru saf
medlem Christoffer Ingo sv
medlem Vesa Kallio cent
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.